

Bolesław Kumor

Obsada metropolii lwowskiej grecko-katolickiej w 1900 roku

Studia Theologica Varsaviensia 26/2, 245-252

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BOLESŁAW KUMOR

OBSADA METROPOLII LWOWSKIEJ GRECKO-KATOLICKIEJ W 1900 ROKU

Rok 1900 zaznaczył się w dziejach kościelnych Galicji licznymi zgonami katolickich biskupów. W dniu 2 marca zmarł biskup przemyski ob. łac. Łukasz Solecki (1881—1900), 15 kwietnia — biskup tarnowski Ignacy Łobos (1886—1900), 2 maja — metropolita lwowski ob. łac. Seweryn Morawski (1885—1900), a 4 maja Julian Kuiłowski (1899—1900) metropolita lwowski ob. gr.kat., wreszcie 28 kwietnia następnego roku poszedł za ich przykładem metropolita lwowski ob. orm.kat. Izaak Mikołaj Izakowicz (1882—1901).¹ Wśród żywych ordynariuszy łacińskich pozostał tylko książę biskup krakowski Jan książę z Kozielska Puzyna (1895—1911),² zaś wśród ordynariuszy gr.kat. — młody, zaledwo 35-letni biskup stanisławowski Andrzej hrabia Szeptycki (1899—1900), oraz biskup przemyski gr.kat. Konstanty Czechowicz (1896—1915).³

Metropolita grecko-katolicki Julian Kuiłowski herbu Sas, niegdyś uczestnik powstania węgierskiego (1848/49), w czasie studiów teologicznych w Paryżu zapoznał się z Adamem Mickiewiczem, po amnestiowaniu osiadł w Galicji, a 26 VI 1890 r. pap. Leon XIII bullą *Apostolatus officium* zamianował go biskupem hefnesteńskim i pomocniczym przemyskim. Ten sam papież w dniu 22 września 1891 r. prekonizował go na biskupa stanisławowskiego gr.kat., a bullą *Romani Pontificis* z dnia 30 sierpnia 1899 r. — na metropolitę lwowskiego ob. gr.kat.⁴ Był on „człowiekiem przesiąkniętym kulturą zachodnioeur-

¹ *Hierarchia catholica* (R. Ritzler, P. Sefrin: *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*. Vol. VIII (1864—1903), Patavii 1979 s. 339—340 (Lwów), 469 (Przemyśl), 536 (Tarnów).

² J. Kracik, *Puzyna Jan Duklan Maurycy Paweł (1842—1911) biskup krakowski, kardynał*. Pol. Słow. Biogr. t. 29 (1986) s. 498—490.

³ *Hierarchia catholica* VIII, s. 527.

⁴ *Documenta Pontificum Romanorum res gestas Ucrainae illustrantia*, Ed. A. G. Welykyj, Romae 1954, Vol. II nr 1009, s. 470—471, nr 1011 s. 472—473, nr 1029, s. 487—488.

pejską i polską” (Cz. Lechicki), ale też najmniej popularnym wśród Ukraińców i zwalczanym przez nich jeszcze przed nominacją na metropolitę.⁵ Toteż po jego śmierci problem znalezienia odpowiedniego następcy urastał do roli wielkiego problemu kościelnego i politycznego.

Bulla *In universalis Ecclesiae* z 24 II 1807 r. pap. Piusa VII, która przywróciła do życia dawną metropolię halicką ob. gr.kat. i połączyła ją z arcybiskupstwem lwowskim ob. gr.kat., postanowiła, że prawo nominacji każdego metropolity będzie przysługiwało cesarzowi austriackiemu, prekonizacja zaś nominata i instytucja, a także udzielenie mu święceń biskupich w wypadku, gdyby nominat ich nie posiadał, wspomniana bulla rezerwowała dla papieża.⁶ Konkordat austriacki z 18 sierpnia 1855 r. przyznawał cesarzowi prawo mianowania metropolitów i biskupów wszystkich trzech obrządków z tym wszakże warunkiem, że w wykonywaniu tego prawa miał on korzystać z rady biskupów, należących do tej samej prowincji kościelnej.⁷ Do tych przepisów prawnych, które normowały obsadę metropolii, lwowski synod prowincjalny grecko-katolicki z 1891 r. dodał jeszcze jeden przepis: wyłączył on od tej godności kapłanów wdowców, a zalecił wyłącznie celebsów.⁸

Główną rolę w formowaniu listy kandydatów na biskupstwa galicyjskie trzech obrządków odgrywał namiestnik cesarski w Galicji. Był nim wówczas Leon Jan Piniński (31 III 1898—8 VI 1903). Był to uczony i ceniony historyk prawa, profesor i rektor Uniwersytetu Lwowskiego, jeden z przywódców Koła polskiego i członek Rady Państwa, a także członek Trybunału Państwa w Wiedniu.⁹ Jako namiestnik Galicji zaproponował wspaniałych, najlepszych kandydatów na biskupstwa galicyjskie, którzy zasłynęli później jako wzorowi i wielce gorliwi duszpasterze, a obecnie prawie wszyscy są wśród kandydatów na ołtarze. Tak metropolię lwowską ob. łac. otrzymał rektor Uniwersytetu Lwowskiego ks. Józef Bilczewski (30 X 1900), metropolię lwowską gr.kat. dotychczasowy biskup stanisławow-

⁵ Cz. Lechicki, Kuilowski Julian, *Pol. Słow. Biogr.* t. 16 1971 s. 109—110; I. I. Nazarko, *Kijwski i galicki metropolity. Biograficzny naris*, Rim 1962, s. 214—220.

⁶ *Documenta Pontificum II* nr 871 s. 313—319.

⁷ T. Włodarczyk, *Konkordaty*, Warszawa 1974, s. 137; I. Korzeniowski, *Zbiór przepisów odnoszących się do Kościoła i duchowieństwa katolickiego*, Lwów 1900, s. 95.

⁸ *Acta et decreta synodi provincialis Ruthenorum Galiciae habitae Leopoli an. 1891*, Leopoli 1895, s. 181.

⁹ J. Zdrada, *Piniński Leon*, *Pol. Słow. Biogr.* t. 29, 1937, s. 332—337.

ski Andrzej Szeptycki (31 X 1900), metropolię lwowską ob. orm.kat. głośny kaznodzieja i uczony ks. Józef Teodorowicz (30 V 1901), biskupstwo przemyskie ob. łac. — były rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, biskup Józef Sebastian Pelczar (17 XII 1900), zaś biskupstwo tarnowskie — profesor Uniwersytetu Lwowskiego ks. Leon Wałęga (19 I 1901).¹⁰ Namiestnik Piniński podjął energiczną walkę z ukraińskim ruchem narodowym, związał się z Ligą Narodową i w ramach tej polityki wysuwał na stanowiska i katedry biskupie grecko-katolickie i łacińskie w Galicji kandydatów o charakterze pojedynczym i popierających współpracę obydwu narodów polskiego i ukraińskiego w Galicji. Wszak ten sam namiestnik odrzucił kandydaturę ks. Leona Wałęgi na metropolię lwowską ob. łac. w 1900 r., a to „ze względu na jego konfliktowe stosunki z klerem ruskim” i „w interesie pokoju między obydwoma obrządkami”. Poparł go natomiast na stolicę biskupią w Tarnowie, gdzie problem ten prawie nie istniał.¹¹ Kandydaturę ks. Józefa Bilczewskiego na metropolię lwowskiego ob. łac. namiestnik postawił m.in. dlatego, iż spodziewał się, że „na przyszłość będzie on mógł rozwiązać cały szereg trudnych zagadnień”¹². Można się było spodziewać, że po śmierci metropolity Kuiłowskiego namiestnik poprze kandydata o podobnych walorach.

Ważna rola w wyznaczaniu kandydatów na katolickie stolice biskupie w Galicji przypadła również biskupom galicyjskim. Do nich bowiem, zgodnie z prawem konkordatu z 1855 r., miał zwracać się namiestnik o wysunięcie kandydatów na wakujące biskupstwa. W wypadku obsadzania biskupstw grecko-katolickich namiestnik zwracał się wyłącznie do biskupów tego obrządku. Przy obsadzaniu urzędu metropolity lwowskiego gr.kat. odpowiednich kandydatów mieli wysuwać biskup przemyski gr.kat. i biskup stanisławowski tegoż obrządku.

Po śmierci metropolity Juliana Kuiłowskiego Kapituła metropolitalna gr.kat., której przewodniczył archiprezbiter i prepozyt ks. Andrzej Bielecki (Bileckij), powiadomiła o tym telegraficznie Ministerstwo WR i OP w Wiedniu, namiestnika Pinińskiego we Lwowie i, rzecz dziwna, cesarza niemieckiego

¹⁰ *Hierarchia catholica* VIII, s. 339—340, 469, 536.

¹¹ B. Kumor, *Obsada metropolii lwowskiej obrządku łacińskiego w latach 1772—1918*, „*Analecta Cracoviensia*” t. 9: 1977, s. 466. B. Kumor, *Diecezja Tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786—1985*, Kraków 1985, s. 286.

¹² B. Kumor, *Obsada metropolii lwowskiej*, s. 667.

Wilhelma II w Berlinie.¹³ Po uroczystościach pogrzebowych metropolity Kuilowskiego, które odbyły się dopiero 8 maja tegoż roku przy udziale metropolity lwowskiego ob. orm.kat. I. M. Izakowicza i dwóch biskupów gr.kat. K. Czechowicza z Przemysła i A. Szeptyckiego ze Stanisławowa, namiestnik Piniński zwrócił się do obydwóch hierarchów ruskich o zaproponowanie odpowiednich kandydatów na osieroconą stolicę metropolitalną we Lwowie.

Biskup przemyski gr.kat. Konstanty Czechowicz (1847—1915), który sam dopiero od 3 lat był biskupem, wystawił 3 kandydatury:

- 1° biskup stanisławowski gr.kat. Andrzej hrabia Szeptycki;
- 2° ks. Leon Turkiewicz, archidiakon i dziekan kapituły metropolitalnej gr.kat. we Lwowie;
- 3° ks. Andrzej Bielecki, archiprezbiter i prepozyt kapituły metropolitalnej i administrator archidiecezji lwowskiej gr.kat.¹⁴

Przypatrzmy się bliżej tym kandydatom. Biskup stanisławowski gr.kat. Andrzej Roman Szeptycki (imiona ze chrztu: Roman Maria Aleksander) urodził się w rodzinie polskiego hrabostwa z ojca Jana i Zofii Fredro w Przyłbicach w dniu 29 lipca 1865 r. Ochrzczony w obrządku łacińskim, w tym obrządku przyjął również pierwsze sakramenty św. inicjacji chrześcijańskiej. Po studiach prawniczych na uniwersytetach we Wrocławiu i Krakowie otrzymał stopień doktora praw (19 V 1888). Za zgodą pap. Leona XIII w 22 roku życia zmienił obrządek łaciński na grecko-katolicki (22 VI 1888), następnie wstąpił do bazylianów w Dobromilu (28 V 1888). Po studiach teologicznych u jezuitów w Krakowie w dniu 25 sierpnia 1892 r. otrzymał święcenia subdiakonatu, 27 sierpnia t.r. diakonatu i 28 sierpnia t.r. prezbiteratu z rąk biskupa przemyskiego gr.kat. Juliana Pałesza. Po dalszych studiach teologicznych w dniu 20 stycznia 1894 r. otrzymał doktorat z teologii na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie.¹⁵

W dniu 20 czerwca 1896 r. został ihumenem (przeorem) klasztoru św. Onufrego we Lwowie i profesorem teologii w stu-

¹³ HHSt. Wien (Hof- Haus- und Staatsarchiv. Wien) 7 K.Z. 1900. Nr 12/6 1900 praes. 5 V exp. 8 V (Telegramy).

¹⁴ HHSt. 17 K.Z. 1900. Nr 29/0. Vortrag Min. Cultus und Unterricht Ritter von Hartel von 25 X 1900.

¹⁵ *Hierarchia catholica* VIII, s. 527; E. Prus, *Władzka świętojurski*, Warszawa 1985, s. 25 nn.

dium bazylikańskim w Krytynopolu. Po śmierci kard. Sylwestra Sembratowicza, metropolity lwowskiego gr.kat. († 4 VIII 1898), biskup przemyski gr.kat. K. Czechowicz i biskup stanisławowski gr.kat. wysunęli ks. A. Szeptyckiego jako pierwszego kandydata na stolicę metropolitalną gr.kat. we Lwowie, „ale tylko wzgląd na młode lata spowodował, że metropolitą wówczas nie został”¹⁶. Miał bowiem wówczas ukończone zaledwie 33 lata. Prawo kanoniczne wymagało od kandydata na biskupa ukończonego 34 roku życia.¹⁷ Nie przekreśliło to wszakże jego zawrotnej kariery kościelnej. Wprawdzie metropolitą nie został, ale po przesunięciu biskupa Juliana Kuiłowskiego na stolicę metropolitalną gr.kat. we Lwowie (19 VI 1899), na wniosek namiestnika Pinińskiego ces. Franciszek Józef I zamianował go biskupem gr.kat. w Stanisławowie (12 II 1899), co potwierdził pap. Leon XIII bullą *Apostolatus officium* z dnia 19 czerwca 1899 r. W dniu 17 września 1899 r. przyjął święcenia biskupie we Lwowie z rąk metropolity Juliana Kuiłowskiego, a w dniu 20 tegoż miesiąca i roku odbył uroczysty ingres do katedry w Stanisławowie.¹⁸ Gdy zawakowała bardzo rychło stolica metropolitalna we Lwowie, biskup A. Szeptycki, pierwszy i główny kandydat na nią, liczył 34 lata i 8 miesięcy.

Drugim kandydatem biskupa Czechowicza był ks. Leon Turkiewicz, archidiakon i dziekan kapituły metropolitalnej gr.kat. we Lwowie. Urodzony w 1846 r. i wyświęcony w 1872 r., był rektorem Seminarium Duchownego we Lwowie, papieskim prałatem domowym (1896), referentem Konsystorza Metropolitalnego, egzaminatorem synodalnym, był odznaczony orderem papieskim „Pro Ecclesia et Pontifice”, a także orderem św. Leopolda. Miał więc 64 lata i 28 lat kapłaństwa, był wdowcem i miał własną rodzinę.¹⁹

Na trzecim miejscu biskup K. Czechowicz wysunął kandydaturę ks. Andrzeja Bieleckiego (Bileckij), administratora i wikariusza kapitulnego archidiecezji lwowskiej ob. gr.kat. Urodził się on w 1847 r., święcenia kapłańskie przyjął w 1872 r.

¹⁶ Relacja namiestnika Pinińskiego — HHSt. Wien. 17 K.Z. Nr 29/0. Vortrag Min. Cultus und Unterricht Ritter von Hartel von 25 X 1900.

¹⁷ W. M. Plöchl, *Geschichte des Kirchenrechts*, Bd 3, Wien 1959, s. 257—267.

¹⁸ *Documenta Pontificum Romanorum* II nr 1028 s. 487; *Hierarchia catholica* VIII, s. 529 n.

¹⁹ *Szematizm wsieczęstneho klyra gr. kat. Mitropolitalnoj Archidiecezji Lwowskoej na rok 1900*, Lwów 1900 s. XI.

Był również żonaty, wówczas wdowcem. I on był prałatem domowym papieskim, referentem Konsystorza Metropolitalnego, egzaminatorem synodalnym, oficjałem sądu kościelnego, komisarzem Metropolity do spraw nauczania religii w szkołach średnich Lwowa, a także członkiem zarządu Funduszu wdów i sierot po księżach grecko-katolickich.²⁰

Biskup stanisławowski gr.kat. A. R. Szeptycki wysunął tylko 2 kandydatury. Na pierwszym miejscu postawił biskupa przemyskiego gr.kat. Konstantego Czechowicza. Urodził się on 15 października 1847 r. w rodzinie księdza ruskiego Józefa i Antoniny z Pasławskich. Po studiach teologicznych we Lwowie ożenił się z Marią Sinkiewicz († 22 VII 1873), a następnie otrzymał święcenia kapłańskie w dniu 5 stycznia 1873 r. Po wieloletniej pracy duszpasterskiej i katechetycznej w szkolnictwie został w 1887 r. kanonikiem gremialnym kapituły przemyskiej gr.kat., egzaminatorem prosynodalnym, referentem i radcą konsystorza, następnie rektorem seminarium duchownego gr.kat. dla pastoralistów w Przemyślu, archiprezbiterem i prepozytem kapituły katedralnej gr.kat. przemyskiej (1896). Po śmierci biskupa Juliana Pełesza († 29 IV 1896) został wikariuszem kapitulnym i administratorem diecezji przemyskiej gr.kat. Na wniosek namiestnika księcia Eustachego Sanguszki ces. Franciszek Józef I zamianował go biskupem przemyskim gr.kat. (17 XI 1896), a po otrzymaniu confirmacji ze strony metropolity kard. Sylwestra Sembratowicza przyjął z jego rąk święcenia biskupie w Przemyślu w dniu 21 lutego 1897 r. Już w pierwszych latach pasterzowania dał się poznać jako organizator synodu diecezjalnego (1898) i gorliwy pasterz.²¹

Na drugim miejscu wysunął biskup Szeptycki kandydaturę ks. Izidora Dolnickiego, ojca duchownego w seminarium duchownym gr.kat. we Lwowie. Urodził się on 21 lutego 1830 r. w Zaliczu Starym, a po studiach teologicznych w Rzymie w Kolegium Greckim (1845—1855) otrzymał w r. 1855 święcenia kapłańskie. Od 1877 r. pełnił funkcje ojca duchownego. W 1896 r. został papieskim prałatem domowym. Był to człowiek głębokiej pobożności, znawca i autor prac z zakresu liturgiki i śpiewu kościelnego Cerkwi gr.kat. Miał wówczas 69 lat życia i 45 lat kapłaństwa.²²

²⁰ Tamże, s. XI.

²¹ J. Skruteń, *Czechowicz Konstanty*, Pol. Słow. Biogr. t. 4, 1938, s. 311—312.

²² *Documenta Pontificum Romanorum* II nr 1023, s. 483.

A jak ustosunkował się do tych propozycji namiestnik Piniński? Przygotowując listę zgłoszonych kandydatów na wakuującą stolicę metropolitalną gr.kat. we Lwowie dla Ministerstwa WR i OP stwierdził, że „na mocy uchwał ruskiego synodu prowincjalnego w 1891 r., zatwierdzonego następnie przez Stolicę Apostolską, biskupów należy wybierać wyłącznie z kręgów kapłanów celibatariuszy i że wdowcy są wyłączeni od urzędu biskupiego”²³. Rzeczywiście, jak wspomniano uprzednio. prowincjalny synod lwowski z 1891 r. dla Cerkwi gr.kat. wykluczył wdowców od urzędu biskupiego („nulla amplius dispensatione petita”), bez możliwości zabiegania o odpowiednią dyspensę.²⁴ W następstwie tych postanowień namiestnik stwierdził, że kandydatury: biskupa K. Czechowicza, ks. L. Turkiewicza i ks. A. Bieleckiego — wdowców, „nie mogą być brane pod uwagę na przyszłość, ponieważ wszyscy byli żonatymi; dwaj ostatni nadto nie posiadają ani odpowiednich zalet, ani potrzebnych wpływów wśród duchowieństwa, jakimi winien odznaczać się przyszły biskup”²⁵.

Pozostały więc do rozważenia tylko 2 kandydatury: ks. Izidor Dolnicki i biskup A. R. Szeptycki. Namiestnik Piniński wydał ks. Dolnickiemu bardzo dobrą opinię. Pisał więc, że „jest mężem wielkiej pobożności, głęboko uformowanym teologicznie kapłanem, ale ze względu na jego poglądy i działalność dotychczasową, nie będzie on mógł wiele zrobić w sprawach polityczno-społecznych”. Zresztą od wielu lat ma bardzo słabe zdrowie i liczy już 69 lat. Uchylał więc i tę kandydaturę. Ks. Dolnicki miał pozostać nadal ojcem duchownym w seminarium gr.kat. we Lwowie i biskupstwa nigdy się nie doczekał († 22 III 1924).²⁶

Pozostała więc tylko kandydatura młodego biskupa staniśławowskiego gr.kat. A. R. Szeptyckiego. Jemu też namiestnik Piniński nie szczędził pochwał i zaleceń. Był więc biskup Szeptycki „gorliwy”, „dobrze uformowany teologicznie”, „głęboko pobożny”, „miał głęboki wgląd w potrzeby biskupstwa” i „miał duże wzięcie wśród duchowieństwa i wiernych”. Nie omieszkał też namiestnik przypomnieć, że już w 1898 r. biskup J. Kuiłowski i biskup K. Czechowicz wysunęli jego kandydaturę na metropolitę lwowskiego gr.kat., a tylko wzgląd na jego młode

²³ Zob. przyp. 16.

²⁴ Zob. przyp. 8.

²⁵ Zob. przyp. 16.

²⁶ Jw.: *Documenta Pontificum Romanorum* II nr 1023, s. 483.

lata spowodował, że wysunięto jego kandydaturę na Stanisławów”²⁷.

Te pochwały i zalecenia namiestnika Pinińskiego powtórzył minister WR i OP von Hartel we wniosku do ces. Franciszka Józefa I z dnia 25 października 1900 r. W następstwie tego cesarz w dniu 31 października t.r. podpisał nominację biskupa Szeptyckiego na metropolitę lwowskiego gr.kat., a pap. Leon XIII bullą *Romani Pontificis* z dnia 17 grudnia 1900 r. dokonał jego prekonizacji. W dniu 17 stycznia 1901 r. metropolita Andrzej Roman Szeptycki odbył uroczysty ingres do archikatedry św. Jerzego we Lwowie i rozpoczął 44-letnie rządy arcybiskupie w archidiecezji i metropolii lwowskiej ob. gr.kat.²⁸

²⁷ HHSt. Wien 17 K.Z. 1900. Nr 29/0. Vortrag Min. Cultus und Unterricht Ritter von Hartel von 25 X 1900 (Dekret nominacyjny cesarza — 31 X 1900); *Documenta Pontificum Romanorum* II nr 1031 s. 488—490 (Bulla pap. Leona XIII); I. J. Nazarko, dz. cyt., s. 222—240.

²⁸ Jak wyżej.